

DOI 10.32782/2786-8559/2024-4-34
УДК 658.15: 336.64

Стецюк Петро Антонович

доктор економічних наук, професор,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

Сорока Анна Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

Іванишина Олена Павлівна

старший викладач,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто результати дослідження фінансових складових конкурентоспроможності, а також аргументовано науково-методичні підходи до формування фінансової політики посилення їх системної взаємодії та підвищення результативного впливу на економічний розвиток підприємства. Проаналізовано підходи до інтерпретації конкурентоспроможності підприємства взагалі і, зокрема, до фінансової конкурентоспроможності. Наведено авторське трактування останньої. Встановлено, що між фінансовим забезпеченням підприємства та його конкурентоспроможністю існує взаємозв'язок та взаємозалежність. Аргументовано доцільність цілеспрямованого підходу до імплементації відповідних компонентів фінансової політики у систему забезпечення конкурентоспроможності. Визначено, що в концептуальному плані ключовими елементами фінансової політики забезпечення конкурентоспроможності підприємства є: її цільові параметри, локальні економічні механізми фінансової конкурентоспроможності, фінансові інструменти ресурсозбереження та економії витрат, внутрішній фінансовий контроль та моніторинг та використання сучасних інформаційних систем і технологій. Розкрито якісні характеристики кожного із визначених ключових елементів фінансової політики забезпечення конкурентоспроможності підприємства та обґрунтовано наукові передумови посилення їх системної взаємодії.

Ключові слова: управління, конкурентоспроможність, політика, фінансовий менеджмент, фінансові ресурси, фінансове забезпечення, фінансовий контроль, фінансовий моніторинг, критерії прийнятності, підприємство.

Petro Stetsiuk, Anna Soroka, Olena Ivanishyna

State University of Information and Communication Technology

FINANCIAL POLICY OF ENSURING THE COMPETITIVENESS OF AN ENTERPRISE

The article considers the results of the authors' study of the financial components of competitiveness, and also argues scientific and methodological approaches to the formation of financial policy to strengthen their systemic interaction and increase the effective impact on the economic development of the enterprise. Modern approaches to understanding the competitiveness of an enterprise and determining its economic nature are revealed. The interpretation of the qualitative content of the financial competitiveness of an enterprise, which currently dominates the scientific literature, is given. The author's interpretation of the content, structure and specifics of financial competitiveness is formulated. It is established that there is an objective relationship and interdependence between the financial support of the economic activity of an enterprise and its competitiveness. The arbitrariness of a targeted approach to the implementation of the relevant components of financial policy in the system of ensuring the competitiveness of an enterprise is argued. It is determined that in the conceptual plan the key elements of the financial policy of ensuring the competitiveness of an enterprise are: its target parameters, formed local economic mechanisms of financial competitiveness, financial instruments of resource conservation and cost savings, internal financial control and financial monitoring, as well as the use of modern financial information systems and technologies. The qualitative characteristics of each of the identified key elements of the financial policy of ensuring the competitiveness of an enterprise are revealed and the scientific prerequisites for strengthening their systemic interaction in the process of its economic development are substantiated.

Keywords: management, competitiveness, policy, financial management, financial resources, financial support, financial control, financial monitoring, eligibility criteria, enterprise.

Вступ. Формування зовнішнього середовища економічної діяльності вітчизняних підприємств знаходиться під істотним деструктивним впливом військових дій. З цим пов'язана поява нових та поглиблення раніше існуючих складних проблем. Серед них особливу складність і актуальність мають проблеми фінансового забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності, а також формування прийнятних якісних параметрів економічного профілю підприємства. Дефіцит власних джерел фінансових ресурсів разом з обмеженими можливостями доступу до зовнішніх джерел їх формування негативно впливають на економічний базис розширеного відтворення і забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності підприємства на фінансових та товарних ринках.

На фоні зазначених зовнішніх негативних трендів практично для кожного підприємства ускладнюється питання вибору та реалізації адекватної моделі управління фінансовими ресурсами в контексті забезпечення фінансової адаптивності та фінансової конкурентоспроможності. Тому актуалізується завдання дослідження теоретичних та практичних аспектів формування фінансової політики забезпечення конкурентоспроможності.

Матеріали та методи. Теоретичні та прикладні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємств мають досить тривалу історію і висвітлюються у наукових працях як основоположників класичної економічної теорії, так і в публікаціях багатьох сучасних науковців. Серед крайніх досліджень фінансових питань конкурентоспроможності можна назвати роботи Єрешко Ю. та Товмасяна В. [3], Фролова С. та Виговської Н. [10], Чумака О. та Мельничука І. [11].

Разом з тим існує чимале коло проблемних питань, які обумовлюють необхідність розширення та поглиблення дослідження питань фінансової політики забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Це пов'язано з багатогранністю проблеми конкуренції та відмінністю поглядів на вирішення її актуальних питань. Крім того, на нашу думку, окремі теоретичні та методичні питання, зокрема, ідентифікації цільових параметрів фінансової політики, використання специфічного управлінського інструментарію для впливу на ріст конкурентоспроможності у вітчизняній науковій літературі приділяється недостатньо уваги.

Метою статті є дослідження фінансових складових конкурентоспроможності, а також аргументація науково-методичних підходів до формування фінансової політики посилення їх системної взаємодії та підвищення результативного впливу на економічний розвиток підприємства.

Результати. Забезпечення перманентного економічного розвитку підприємства базується на реалізації його виробничих та інвестиційних

програм. Це потребує відповідного їх ресурсного забезпечення. Доступ до зовнішніх джерел формування економічних ресурсів значною мірою залежить від конкурентоспроможності підприємства на товарних та фінансових ринках. У сучасній інтерпретації економічної природи конкурентоспроможності підприємства нині домінує підхід, в якому визначальними є її порівняльні характеристики [6; 9]. Що стосується фінансової конкурентоспроможності, то домінуюча частина дослідників розглядають її економічну природу в контексті ефективності управління фінансовими ресурсами та досягнення бажаних фінансово-економічних результатів діяльності підприємства [2]. Ми вважаємо, що економічна природа фінансової конкурентоспроможності підприємства, з одної сторони, проявляється у його перевагах на фінансових ринках і конкретній реалізації цих переваг у кращих умовах доступу до зовнішніх джерел фінансування, порівняно з іншими суб'єктами господарювання. З іншої – в оперативному забезпеченні фінансовими ресурсами реалізації окремих конкурентних переваг на товарних ринках. При цьому, домінуюча роль у даному тандемі належить саме фінансовій конкурентоспроможності [8].

Об'єктивно існуючий взаємозв'язок і взаємозалежність між фінансовим забезпеченням підприємства та його конкурентоспроможністю потребує цілеспрямованого підходу до імплементації відповідних компонентів у процесі формування стратегії економічного розвитку та політики забезпечення конкурентоспроможності.

В концептуальному плані ключовими елементами фінансової політики забезпечення конкурентоспроможності підприємства є: її цільові параметри, локальні економічні механізми фінансової конкурентоспроможності, фінансові інструменти ресурсозбереження та економії витрат, внутрішній фінансовий контроль та моніторинг, а також використання сучасних інформаційних систем і технологій (рис. 1). Зупинимося на їх характеристиках більш детально.

Цільові параметри фінансової політики. Фінансова політика є складовою фінансової стратегії. І саме через фінансову політику реалізується обрана підприємством фінансова стратегія. Тому стратегічні фінансові пріоритети визначають цільові параметри фінансової політики. Прихильники неокласичної теорії фінансового менеджменту переважно виділяють такі основні моделі цільової функції підприємства: максимізація прибутку; мінімізація трансакційних витрат; максимізація обсягу реалізації продукції; максимізація темпів зростання підприємства; забезпечення конкурентних переваг; максимізація доданої вартості; максимізація ринкової вартості підприємств [1]. Разом з тим, практична фінансова фор-

малізація цього виміру, як правило, розглядається в контексті забезпечення реалізації виробничих та інвестиційних програм і проектів підприємства фінансовими ресурсами, які достатні за обсягами й синхронізовані за часом надходження. Очевидно, що при цьому можуть бути використані як кількісні параметри, так і якісні характеристики. Однак і в першому, і в другому випадку для квантифікації досягнення запланованих або бажаних фінансових цілей у системі фінансового менеджменту підприємства мають бути встановлені певні межові (граничні) значення, тобто критерії прийнятності. З позиції забезпечення прийнятного рівня конкурентоспроможності такими критеріями можуть бути коефіцієнти поточної ліквідності та платоспроможності, а також середньозважена вартість джерел формування фінансових ресурсів.

Формування механізму забезпечення фінансової конкурентоспроможності підприємства. Організаційно-економічний механізм у загальному випадку розглядається як сукупність методів реалізації економічних інтересів підприємства шляхом цілеспрямованого управлінського впливу на його розвиток. Формування такого механізму щодо забезпечення фінансової конкурентоспроможності підприємства передбачає імплементації до його складу окремих локальних економічних механізмів. В сучасних умовах до них варто віднести такі механізми: самофінансування; самокупності; фінансової відповідальності; антивитратного; ціноутворення; комплексної оцінки, аналізу

та інтерпретації отриманих фінансових результатів; планування і прогнозування; фінансового контролю та моніторингу; розподілу ресурсів, витрат та результатів; формування фінансових резервів; управління ризиком; страхування.

Кожний із зазначених механізмів впливає на генерування позитивних чистих грошових потоків, що розширюють економічний базис формування фінансових ресурсів, а також підвищують фінансову конкурентоспроможність підприємства. При цьому важливе значення мають критерії достатності за обсягом та прийнятності за ціною, а також можливість повного відшкодування використаних фінансових ресурсів, оплати витрат на їх залучення та отримання позитивного ефекту [8].

Використання фінансових інструментів ресурсозбереження та економії витрат. Конститутивними атрибутами ринкового оточення господарської діяльності вітчизняних підприємств є його високий динамізм та перманентне зростання конкуренції у різних товарних сегментах. Це одна із базових передумов, яка приймається до уваги при організації сучасного фінансового менеджменту підприємства. В системі останнього чільне місце належить питанням ресурсозбереження та економії витрат. Оптимізація використання ресурсів здійснюється у процесі розподілу обмежених обсягів фінансових ресурсів за конкуруючими напрямками їх використання на фінансування операційної та інвестиційної діяльності.

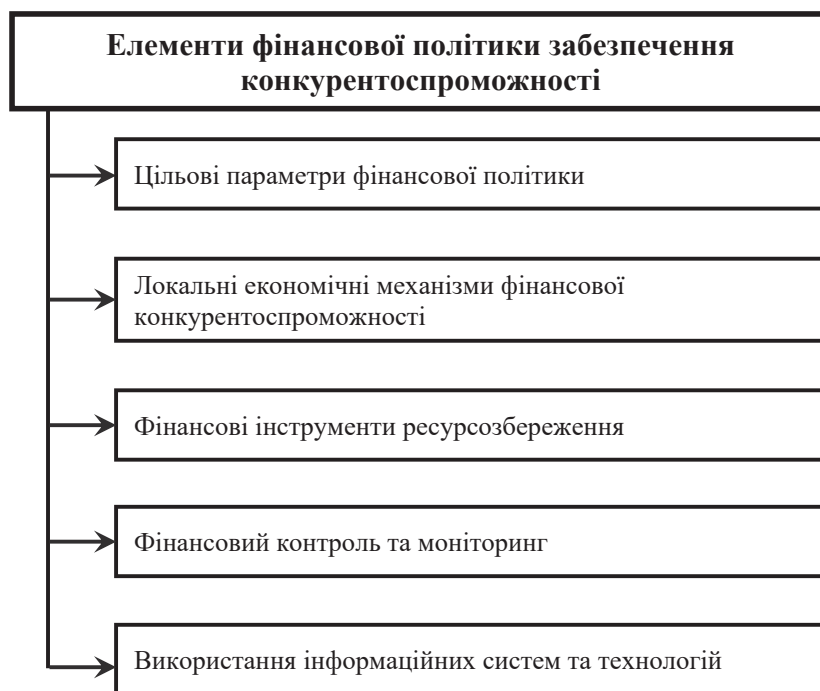

Рисунок 1 – Елементи фінансової політики забезпечення конкурентоспроможності підприємства

Джерело: власна розробка авторів

Ефективний контроль витрат реалізується в процесі розробки та виконання виробничих і фінансових бюджетів підприємства, організації постійного моніторингу та контролю досягнення планових завдань структурними підрозділами та службами. Для зниження витрат і економії виробничих ресурсів важливе значення має й використання специфічного методичного інструментарію управлінського впливу.

Останнім часом в якості інструментарію скорочення витрат та економії ресурсів досить часто автори рекомендують оптимізацію бізнес-процесів, яка включає спрощення окремих етапів складних виробництв та підвищення рівня їх автоматизації [5; 7]. Таку ж мету переслідують і рекомендації окремих авторів щодо використання аутсорсингові послуг або моделей спільного обслуговування [4].

Внутрішній контроль та фінансовий моніторинг. Внутрішньому контролю та фінансовому моніторингу належить ключова роль у фінансовому менеджменті підприємства. По-перше, вони покликані своєчасно забезпечити менеджмент підприємства повною й точною інформацією про динаміку та тенденції фінансових процесів у внутрішньому і зовнішньому оточенні, що дозволяє ефективно протидіяти різним можливим викликам, а також вчасно адаптуватися до цих змін. І, по-друге, ефективно запобігати, локалізувати та знижувати різноманітні фінансові ризики, що сприяє збереженню активів підприємства та підвищенню ефективності його економічної діяльності.

В контексті створення ефективного механізму внутрішнього контролю та моніторингу важливе значення мають розробка та затвердження локальних (внутрішніх) норм і нормативів, стандартизація процесу ухвалення управлінських фінансових рішень та документів, уточнення сфери повноваження та відповідальності менеджерів, забезпечення точного фінансового обліку та належного аудиту кожної фінансової операції.

Використання сучасних інформаційних систем і технологій. Розробка та ухвалення фінансових управлінських рішень ґрунтується на використанні значних обсягів інформації і багатоваріантних моделей розрахунків. До того ж обмежувочими чинниками виступають фактор невизначеності в окремих інформаційних маси-

вах та суттєві часові обмеження. В таких умовах ефективний фінансовий менеджменту важко уявити без використання сучасних інформаційних систем та технологій. Запровадження спеціалізованого програмного забезпечення для аналізу великих масивів економічної інформації та багатоваріантний розрахунок різних прогнозних трендів розвитку фінансових процесів дозволяє суттєво скоротити об'єм ручних операцій. Це прискорює оперативність отримання аналітично-прогнозних даних, знижує частку помилок та підвищує якість інформаційної основи для прийняття управлінських фінансових рішень. Важливе значення спеціалізовані інформаційні технології мають для виявлення потенційних можливостей перспективного економічного розвитку підприємства та оптимізації розподілу обмежених обсягів економічних ресурсів за ключовими напрямками їх використання.

Одночасно, використання інформаційних технологій дозволяє розширити сферу застосування фінансового контролю та моніторингу, підвищити їх якість та отримання оперативних даних у режимі реального часу, що сприяє своєчасному виявленню відхилень від запланованого тренду та прийняття заходів по локалізації та зниженню ймовірності виникнення ризиків.

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що між фінансовим забезпеченням підприємства та його конкурентоспроможністю існує взаємозв'язок та взаємозалежність, що потребує цілеспрямованого підходу до імплементації відповідних компонентів фінансової політики у систему забезпечення конкурентоспроможності.

Визначено, що в концептуальному плані ключовими елементами фінансової політики забезпечення конкурентоспроможності підприємства є: її цільові параметри, локальні економічні механізми фінансової конкурентоспроможності, фінансові інструменти ресурсозбереження та економії витрат, внутрішній фінансовий контроль та моніторинг та використання сучасних інформаційних систем і технологій.

Розкрито якісні характеристики кожного із визначених ключових елементів фінансової політики забезпечення конкурентоспроможності підприємства та обґрунтовано наукові передумови посилення їх системної взаємодії.

Література:

1. Бланк І.О. (2003) Фінансово-економічний механізм функціонування внутрішньої торгівлі. *Вісник Львівської комерційної академії*, (4), 59–65.
2. Жамойда, О.А. (2009) Концепція фінансової конкурентоспроможності промислового підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. (3 (17)). 85–90.
3. Єрешко Ю.О., Товмасян В.Р. (2020) Теорія фінансової політики підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*, (15-16), 63–68. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.15-16.63
4. Когут, М.В. (2023) Використання аутсорсингу в діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*, (58). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-57>

5. Мірошник, Р., Дереворіз, М. (2024). Особливості аналізування бізнес-процесів підприємств у сучасних умовах. *Економіка та суспільство*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-74>
6. Портер, М.Е. (1997) Стратегія конкуренції. Київ: Основи. 390 с.
7. Скорук, О. (2023). Ефективність економіко-математичного моделювання в оптимізації бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*, (57). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-13>
8. Стецюк, П.А. (2014) Фінансова архітектура забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*, (150). 33–40.
9. Таран-Лала, О., Сухорук, К. (2021). Особливості стратегічного управління підприємством. *Економіка та суспільство*, (25). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-66>
10. Фролов, С. М., Виговська, Н. Г., Дзюба, В. В. (2021). Фінансова політика щодо формування оптимальної структури капіталу корпорацій. *Економіка, управління та адміністрування*, (2(96), 85–90. [https://doi.org/10.26642/ema-2021-2\(96\)-85-90](https://doi.org/10.26642/ema-2021-2(96)-85-90)
11. Чумак, О., Мельничук, І., Левіна, М. (2024). Концептуальні засади формування фінансової політики в системі стратегічного управління підприємством. *Економіка та суспільство*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-163>

References:

1. Blank I.O. (2003) Finansovo-ekonomichniy mekhanizm funktsionuvannya vnutrishnoi torhivli [Financial and economic mechanism of domestic trade functioning]. *Visnyk Lvivskoi komertsii noi akademii*, (4). 59–65.
2. Zhamoida, O.A. (2009) Kontseptsii finansovoi konkurentospromozhnosti promyslovoho pidpriemstva [The concept of financial competitiveness of an industrial enterprise]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu*. (3 (17). 85–90.
3. Yereshko Yu.O., Tovmasian V.R. (2020) Teoriia finansovoi polityky pidpriemstva [Theory of financial policy of an enterpris]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (15-16), 63–68. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.15-16.63
4. Kohut, M.V. (2023) Vykorystannya outsorsynhu v diialnosti pidpriemstva [The use of outsourcing in the activities of the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (58). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-57>
5. Miroshnyk, R., Derevoriz, M. (2024). Osoblyvosti analizuvannya biznes-protsesiv pidpriemstv u suchasnykh umovakh [Features of analyzing business processes of enterprises in modern conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-74>
6. Porter, M.E. (1997) Competitive strategy. Kyiv: Osnovy. 390.
7. Skoruk, O. (2023). Efektyvnist ekonomiko-matematichnoho modeliuвання v optymizatsii biznes-protsesiv [The effectiveness of economic and mathematical modeling in optimizing business processes]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (57). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-13>
8. Stetsiuk, P.A. (2014) Finansova arkhitektonika zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Financial architecture for ensuring the competitiveness of an enterprise]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka* (150). 33–40.
9. Taran-Lala, O., Sukhoruk, K. (2021). Osoblyvosti stratehichnoho upravlinnia pidpriemstvom [Features of strategic enterprise management]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (25). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-66>
10. Frolov, S. M., Vyhovska, N. H., Dziuba, V. V. (2021). Finansova polityka shchodo formuvannia optymialnoi struktury kapitalu korporatsii [Financial policy for the formation of the optimal capital structure of corporations]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, (2(96), 85–90. [https://doi.org/10.26642/ema-2021-2\(96\)-85-90](https://doi.org/10.26642/ema-2021-2(96)-85-90)
11. Chumak, O., Melnychuk, I., Levina, M. (2024). Kontseptualni zasady formuvannia finansovoi polityky v systemi stratehichnoho upravlinnia pidpriemstvom [Conceptual principles of financial policy formation in the system of strategic enterprise management]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-163>

Стаття надійшла до редакції 12.03.2024 р.